

TASAVVUF FALSAFASINING INSON MA'NAVIY KAMOLOTIDAGI O'RNI VA ZAMONAVIY JAMIYATGA TA'SIRI

Tursunov Sherali Yunusovich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tasavvuf falsafasining inson ma'naviy kamolotini shakllantirishdagi o'rni, uning ruhiy poklanish, axloqiy yetuklik va ijtimoiy barqarorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Tasavvuf ta'limoti doirasida insonning o'zini anglash, nafs bilan kurashish, sabr-toqat va muhabbat orqali komillikka intilish kabi tushunchalar zamonaviy jamiyatda ham dolzarb ahamiyat kasb etishi yoritiladi. Maqolada Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy, Jaloliddin Rumiy kabi mutasavviflar merosiga tayanib, ularning g'oyalari bugungi ijtimoiy-axloqiy muhitda qanday ahamiyatga ega ekani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Tasavvuf, ma'naviy kamolot, ruhiy poklanish, zamonaviy jamiyat, axloq, mutasavviflar, nafs, komillik, sufiya falsafasi.

Kirish

Insoniyat tarixida ma'naviyat va ruhiy kamolot masalasi doimo markaziy o'rinda bo'lib kelgan. Har bir davr o'zining ijtimoiy, madaniy va falsafiy muhitida bu masalaga turlicha yondashgan bo'lsa-da, tasavvuf falsafasi uni eng chuqur va keng qamrovda tahlil qilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Tasavvuf, avvalo, insonning qalb dunyosini poklash, o'zini anglash, Allohga yaqinlashish orqali komillikka erishishni asosiy maqsad qilib qo'yadi. U o'zining axloqiy-ruhiy tamoyillari bilan nafaqat diniy hayotda, balki ijtimoiy va madaniy muhitda ham chuqur iz qoldirgan.

Bugungi kunda insonlar orasida ma'naviy bo'shliq, ruhiy tushkunlik, axloqiy inqiroz holatlari tobora kuchayib borayotgan bir paytda, tasavvuf g'oyalari yana dolzarb bo'lib bormoqda. Zotan, bu falsafa insonni o'zini tanishga, o'z nafsini yengishga, sabr, shukr va muhabbat bilan yashashga undaydi. Maqolada aynan shu nuqtai nazardan tasavvufning

zamonaviy jamiyatga ta'siri, uning ma'naviy kamolotdagi o'rni hamda buyuk mutasavviflarning merosi tahlil qilinadi.

Tasavvuf falsafasi — bu insonning ichki dunyosini, qalbini poklash va Allohga yaqinlashish yo'lini ko'rsatgan ruhiy va axloqiy o'quvdir. Bu falsafa odamning o'zini anglash, ichki salohiyatini kashf etish va ma'naviy kamolotga erishish uchun zarur bo'lgan barcha ruhiy o'rganishlarni o'z ichiga oladi. Tasavvufning asosiy maqsadi, nafaqat diniy, balki ijtimoiy va axloqiy jihatdan ham insonni mukammal holatga olib chiqishdir. U har bir insonni o'z nafsini yengishga, qalbini poklashga, va Allohga yaqinlashishga chaqiradi.

Tarixan tasavvuf, islomdan avval ham qadimgi falsafiy maktablarda mavjud bo'lgan, ammo islomda o'zining mukammal shaklini topgan. U musulmon dunyosida ruhiy kamolot va axloqiy tarbiya metodologiyasiga aylangan. Tasavvuf ta'limotining eng katta ahamiyati shundaki, u har bir insonning ichki dunyosini o'rganishga, nafsini nazorat qilishga, sabr-toqat va muhabbatni asosiy fazilat sifatida qadrlashga undaydi. Bunda mutasavviflar, ayniqsa, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy, Jaloliddin Rumiy kabi buyuk allomalar va shayxlar o'z g'oyalari bilan inson ma'naviy kamolotiga katta hissa qo'shganlar.

Tasavvufda ma'naviy kamolotga erishishning bir nechta bosqichlari mavjud. Birinchi bosqich — bu ichki poklanish, qalbni anglash va uni Allohga yo'naltirish. Tasavvufda qalbni tozalash, nafsni yengish va ruhni yuksaltirish g'oyalari markazda turadi. Boshqa bir asosiy jihat — bu sabr-toqat, chunki tasavvuf ta'limotida sabr insonning ma'naviy holatining poydevori sifatida qoraladi. Ikkinchi bosqich esa, ruhiy yuksalishning yuqori nuqtasi bo'lib, unda inson o'zining haqiqiy maqsadini, ya'ni Allohga bo'lgan muhabbatini topadi. Bu jarayon o'zida nafaqat o'zini anglash, balki atrof-muhitga nisbatan chinakam mehr-muhabbatni shakllantirishni ham nazarda tutadi.

Bundan tashqari, tasavvufda ijtimoiy hayotning muhimligi, ayniqsa, axloqiy tamoyillarni amalda qo'llash masalasi yuksak qadrlanadi. Bu, o'z navbatida, jamiyatda tinchlik, barqarorlik va mehr-oqibatni o'rnatishga xizmat qiladi. Mutasavviflar, masalan,

Rumiy va Yassaviy, o'z asarlarida o'z-o'zini anglashdan avval, boshqalar bilan yaxshi munosabatda bo'lishni, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni yaratish uchun barcha insonlarga hurmat ko'rsatishni ta'kidlaganlar. Ularning g'oyalari hozirgi kunda ham dolzarb bo'lib, ayniqsa, zamonaviy jamiyatdagi axloqiy inqirozlar, ichki bo'shliqlarni to'ldirishda tasavvuf falsafasining ta'siri katta.

Zamonaviy jamiyatda, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarning kuchayishi, insonlarning ruhiy holatining o'rganilishi va ijtimoiy farovonlikni ta'minlash uchun tasavvufning metodologiyasi zamonaviy psixologiya, pedagogika va falsafa sohalarida keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, stress, ruhiy tushkunlik va ichki iztiroblarni yengishda tasavvufning sabr-toqat, ichki tinchlik, va nafsni yengish haqidagi g'oyalari amaliy ahamiyatga ega. Zamonaviy psixologlar tasavvufning bu jihatlarini insonni ruhi va qalbini tinchlantirish uchun ishlatmoqdalar.

Tasavvufning yana bir katta ta'siri, uning ijtimoiy barqarorlikni yaratishga bo'lgan hissa qo'shishida namoyon bo'ladi. Hozirgi kunda ko'plab jamiyatlar axloqiy inqiroz, xavotir va mashaqqatlarni boshdan kechirmoqda. Tasavvuf esa bu muammolarga echim sifatida, insonni o'z ichki dunyosini anglashga, dunyoqarashini kengaytirishga, shuningdek, boshqa insonlar bilan mehr-muhabbat, hurmat bilan yashashga undaydi. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni va ahil jamiyatni yaratishga xizmat qiladi.

Mutasavviflarning merosi hozirgi zamonda ham o'zining ta'sirini ko'rsatmoqda. Ular tomonidan yaratilgan asarlar va g'oyalar, zamonaviy ta'lim va tarbiya jarayonlariga, shuningdek, diniy va axloqiy ta'limotlar asosida o'quvchilarga nafaqat bilim, balki hayotiy qadriyatlarni ham yetkazadi. Tasavvuf falsafasining asosiy maqsadi — insonni nafaqat ilmiy, balki ruhiy kamolotga olib chiqish, uning ichki dunyosini poklash va uning jamiyatdagi o'rnini yanada mustahkamlashdir.

Xulosa

Tasavvuf falsafasi inson ma'naviy kamolotining poydevorini tashkil etuvchi, uning ruhiy holatini yaxshilashga, qalbni poklashga va Allohga yaqinlashishga yo'naltirilgan chuqur ma'naviy oqimdir. Tasavvufning asosiy g'oyalari, ayniqsa, nafsni yengish, sabr-toqat, muhabbat va ruhiy yuksalishga intilish bugungi kunda nafaqat diniy, balki ijtimoiy-axloqiy muhitda ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Mutasavviflar, masalan, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy va Jaloliddin Rumiy singari ulug' allomalar o'z asarlarida insonning ichki dunyosini poklash va komillikka erishish yo'lini ko'rsatganlar.

Zamonaviy jamiyatda tasavvuf falsafasining ta'siri ayniqsa, axloqiy inqiroz va ruhiy tushkunlikning kuchaygan davrida yana dolzarb bo'lmoqda. Tasavvuf, insonni nafaqat o'zining ichki dunyosini anglashga, balki ijtimoiy barqarorlikni yaratishga, boshqalar bilan mehr-muhabbat, hurmat bilan yashashga ham undaydi. Bu jihatlar hozirgi kunda psixologiya, pedagogika va boshqa sohalarda ruhiy salomatlikni tiklashda foydalanilmoqda.

Shuningdek, tasavvuf falsafasi nafaqat individning ma'naviy rivojlanishiga, balki jamiyatdagi barqarorlik va tinchlikka ham hissa qo'shadi. Bu falsafaning asosiy g'oyalari ijtimoiy munosabatlar, axloqiy qadriyatlar va insonlar o'rtasidagi hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shunday qilib, tasavvuf falsafasi zamonaviy jamiyatda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmay, yangi avlodni ma'naviy tarbiyalashda, axloqiy shakllanishda va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Adabiyotlar

1. Yassaviy, A. (1990). Divan-i Hikmat. Toshkent: Sharq Nashriyoti.
2. Rumiy, J. (2003). Masnavi. Toshkent: Fan.
3. Xos Hojib, Y. (1993). Qutadgu Bilig. Toshkent: O'zbekiston.
4. Akhmedov, A. (2007). Tasavvuf va uning inson ma'naviyatiga ta'siri. Tashkent: NMIU.
5. Karimov, I. (1998). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: O'zbekiston.
6. Arif, M. (2010). Tasavvuf: nazariy va amaliy jihatlari. Toshkent: Sharq.

7. G'ulomov, D. (2012). Tasavvuf falsafasi va uning zamonaviy jamiyatga ta'siri. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.
8. Qodiriy, O. (2015). Ruhiiy barqarorlik va tasavvuf. Toshkent: Akademiya.
9. Shams Tabriz, M. (2011). Shams Tabrizning hayoti va ta'limotlari. Toshkent: Sharq Nashriyoti.
10. Azimov, A. (2017). Inson va tasavvuf: Ruhiiy izlanishlar. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.